

Sisäministeriölle

Viite: Lausuntopyyntö 21.6.2018, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi arpajaislain muuttamisesta, SMDno-2018-1061

Asia: Veikkauksen edunvälittäjät -verkoston lausunto

Lakiesitys valmisteltava uudelleen

Rahapelihaittojen ehkäisyä vahvistettava

Suomalaisen yksinoikeusjärjestelmän oikeutus perustuu siihen, että sen on todettu olevan paras tapa ehkäistä rahapelaamisesta aiheutuvia haittoja. Yksinoikeusjärjestelmää vahvistaa ”suotuisana liitännäisseurauksena” se, että rahapelituottoja käytetään yleishyödyllisen toiminnan rahoittamiseen, tieteeseen, taiteeseen, kulttuuriin, liikuntaan ja urheiluun sekä sosiaali-, terveys ja nuorisotyöhön ja hevosurheilun kehittämiseen.

Veikkauksen edunvälittäjät -verkosto pitää tärkeänä lakiesityksen tavoitetta vähentää pelihaittoja. Tavoitteen toteuttamisen keskiössä on rahapeliautomaattien käyttöön liittyvien haittojen vähentäminen ottamalla käyttöön pakollinen tunnistautuminen sekä rajoittamalla peliaikaa ja pelitappioita.

Lisääntyvät rajoitukset tulevat vähentämään pelaamista ja samalla pelaamisesta aiheutuvia haittoja. Tämä kehitys tuottaa monia suotuisia yhteiskunnallisia vaikutuksia ja osaltaan vahvistaa suomalaisen rahapelijärjestelmän legitimitettä.

Pelaamisen vähentyminen laskee myös pelituloja ja sen seurauksena niitä on käytettävissä yleishyödyllisten tarkoitusten toteuttamiseen aikaisempaa vähemmän. Pelihyötyinä saavutettujen myönteisten yhteiskunnallisten vaikutusten määrä laskee. Veikkauksen edunvälittäjät -verkoston näkemys on, että veikkauksen edunsaajien työllä on erityinen merkitys sosiaalisesti heikossa asemassa olevan väestön osan tukemisessa sekä sitä kautta yhteiskunnallisten ongelmien vähentämisessä, näiden joukossa on peliongelmat.

Vaikuttavuusarviointi puutteellinen

Lausunnolla olevan lakiesityksen suurin ja samalla perusteellinen ongelma on sen taustalle tehdyn vaikuttavuusarvioinnin puutteellisuus. Kuten esityksessä todetaan, käytössä ei ole sen enempää kansainvälisiä kuin kansallisiakaan tutkimuksia pelitoiminnan hyötyjen ja haittojen kokonaisuuden muodostamasta yhteiskunnallisesta nettovaikutuksesta. Merkittävää myös on, että esityksessä todetaan ettei tiedetä, miten pelihyödyt ja pelihaitat jakautuvat eri väestöryhmien kesken.

Koska tiedossa ei ole, miten pelitulojen vähentyminen vaikuttaa yhteiskunnallisen hyvinvoinnin kokonaisuuteen, Veikkauksen edunvälittäjät -verkoston näkemyksen mukaan pelihaittojen vähentämiseen tähtäävien toimien vaikutusarviointiin olisi kiinnitettävä merkittävästi enemmän huomiota kuin nyt on tehty. Käytännössä tämä olisi tehtävä ennen lain hyväksymistä.

Lakiesityksen taloudellisessa vaikutusarvioinnissa kiinnitetään vahvasti huomiota uudistuksen arpajaisverotulojen vähentymiseen. Tämä on ristiriitaista. Arpajaisverotulojen vähentymisellä ei ole suoraa tai edes välillistä merkitystä rahapelihaittojen vähentämiseen eikä arpajaisverotulo ole myöskään rahapelijärjestelmän yksinoikeutta vahvistava ”suotuisa liitännäisseuraus”. Tilanne on päinvastoin. Arpajaisvero on riski Veikkauksen yksinoikeuteen perustuvan pelijärjestelmän legitimitetille.

Suotuisien liitännäisseurauksien vaikutusarvioinneissa on nostettu esiin se, että arpajaisten järjestämismaksua ei pitäisi nostaa, ettei arpajaisilla tavoiteltu yleishyödyllinen tavoite vaarannu. Lakimuutoksen miljoonaluokan vaikutukset edunsaajien rahoitukseen on sen sijaan kuitattu toteamalla, että lakimuutoksella ”voi olla jossain määrin vaikutuksia” niiden toimintaan.

Lausunnolla olevan lakiesityksen mukaan leikkausvaikutus Veikkauksen edunsaajille tuloutettavaan rahoitukseen olisi 55-145 miljoonaa euroa. Tämä tarkoittaisi keskimäärin 5,5-14,5% vähennystä tieteen, taiteen, kulttuurin, liikunnan ja urheilun, sosiaali-, terveys ja nuorisotyön sekä raviurheilun ja hevoskasvatuksen rahoitukseen.

Tämän kokoinen leikkaus vähentäisi toteutuessaan huomattavasti Veikkauksen edunvälittäjien yleishyödyllisen toiminnan volyymia ja sen mukana suomalaisen pelijärjestelmän suotuisia liitännäisseurauksia. Leikkausta ei missään tapauksessa voi kuvata vaikuttavuusarvioinnissa käytetyllä toteamuksella ”esityksellä voi olla jossain määrin vaikutuksia myös yleishyödyllisten yhteisöjen toimintaan.” Väheksyvää arvioita ja toteamusta pahentaa se, että valtio on viime vuodet ohjannut edunsaajien rahoituksen painopistettä veikkausvoittovaroilla rahoitettavaksi.

Lakiesityksessä arvioidut edunvälittäjien taloudelliset menetykset tulevat toteutuessaan vähentämään huomattavasti uudistuksen yhteiskunnallisia nettohyötyjä. Vaara on, että ne jäävät negatiiviseksi, jos pelitulojen menetyksiä ei korvata arpajaisveroa laskemalla tai budjettirahoituksella.

Veikkauksen edunvälittäjät -verkoston näkemys on, että arpajaislakiuudistus on toteutettava siten, ettei edunsaajien työhön käytettävä rahoitus ja sitä kautta tuotetut yhteiskunnalliset hyödyt vaarannu. Käytännössä pelitulomenetyksiä voidaan kompensoida laskemalla arpajaisveroprosenttia tai luopumalla siitä kokonaan. Toinen vaihtoehto on, että valtio lisää verotulopohjaista budjettirahoitusta. Tähän budjettikehyys antaa mahdollisuuden, jos lausunnolla olevan esityksen talousvaikutuksissa arvioidut säästöt toteutuvat.

Uudistukset toteutettava asteittain

Lakiesityksen yhteiskunnallisen vaikuttavuusarvioinnin puutteiden vuoksi ehdotettujen toimenpiteiden käyttöönotossa on edettävä asteittain. Siirtymäkauden olisi ulotuttava vähintään vuoteen 2023 siten, että vaikuttavuusarvioinnit tehdään toimenpiteiden jälkeen ja niiden pohjalta päätetään, onko syytä jatkaa samalla tai kiristyvällä linjalla vai onko kokeillusta rajoituksesta syytä luopua. Veikkauksen edunvälittäjät -verkosto on tyytyväinen siihen, että tämä etenemistapa on lakiesityksessä huomioitu. Esityksessä todetaan, että vaikuttavuusarvioinnin perusteella voidaan rajoituksia muuttaa tai laajentaa.

Sen sijaan esityksessä oleva muotoilu ei ole riittävän selkeä sen osalta, että se sisältäisi myös mahdollisuuden rajoitusten supistamiseen. Rajoitusten vähentäminen on tärkeää tilanteessa, jossa päätetty toimenpide ei tuota toivottua tulosta tai yhteiskunnalliset kokonaisvaikutukset osoittautuvat epäedullisiksi. Selkeytystä edellyttää myös se, että Veikkaus Oy:lle on annettava riittävät mahdollisuudet tunnistautumisen edistämiseen vapaaehtoiselta pohjalta ennen pakon voimaantuloa. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi asiakkaan palkitsemista tunnistautumisesta.

Lakiesitys uudelleen laajapohjaiseen valmisteluun

Yhteenvetona toteamme, että lausunnolla oleva hallituksen esitys eduskunnalle laiksi arpajaislain muuttamisesta on valmisteltu hätiköidysti eikä mm. Veikkauksen edunsaajien ja niitä edustavan Veikkauksen edunvälittäjät -verkoston osaamista ole hyödynnetty sen valmistelussa, kuten arpajaislain aikaisemmissa uudistuksissa on tehty.

Puutteellinen valmistelu näkyy erityisesti lain vaikuttavuusarvioinnissa. Esitetyt muutokset ja niiden oletetut vaikutukset ovat liian usein vailla tutkitun tiedon pohjaa. Esityksessä ei myöskään kiinnitetä käytännössä mitään huomiota siihen, miten uudistus voitaisiin toteuttaa, ettei Veikkauksen edunsaajien yleishyödyllinen toiminta vaarantuisi. Näiden puutteiden vuoksi lakiesitys olisi otettava uudelleen valmisteluun ja se olisi tehtävä yhteistyössä Veikkauksen edunvälittäjien sekä muiden intressiryhmien kanssa.

Uudelleen valmistelussa olisi kiinnitettävä vahvasti huomiota myös suomalaisen pelijärjestelmän perusteita nakertavan ja kasvavia peliongelmiä aiheuttavan ulkomaisen pelaamisen vähentämiseen. Tilannetta parantaisi jo sekin, että viranomaiset käyttäisivät ulkomaisten peliyhtiöiden markkinoinnin vähentämiseen ne keinot, joihin nykyiset lait antavat mahdollisuuden.

Lakiesityksen uudelleen valmistelun yhteydessä on myös käynnistettävä laajapohjainen keskustelu siitä, miten pelitulojen ja valtion rahoituksen kokonaisuutta on uudistettava siten, että yleishyödyllisten organisaatioiden toimintaedellytykset vahvistuvat ja työn pitkäjänteinen kehittäminen mahdollistuu.

Helsingissä 10.8.2018

Kimmo Levä
Puheenjohtaja
Veikkauksen edunvälittäjät -verkosto

Vertti Kiukas
Varapuheenjohtaja
Veikkauksen edunvälittäjät -verkosto

Veikkauksen edunvälittäjät -verkostoon kuuluvat Finland Festivals ry, Suomen Akatemia, Suomen Elokuvasäätiö, Suomen Hippos ry, Suomen Kansallisooppera ja baletti, Suomen museoliitto ry, Suomen Sinfoniaorkesterit ry, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry, Suomen Teatterit ry, Tieteellisten seurain valtuuskunta, Suomen Olympiakomitea ry, Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry ja Taiteen edistämiskeskus.